„De geest zal uitgeledigd worden".

> En de geest der Egyptenaren zal uitgeledigd worden in het binnenste van hen, en hunnen raad zal Ik verslinden; dan zullen zij hunne afgoden vragen, en de bezweerders, en de waarzeggers, en de duivelskunstenaars.
> Jesaja 19 : 3.

Aangrijpend is de beeldspraak, waarin de Heere aan Egypte 't oordeel aanzegt. Let nu alleen op de inleiding. Egypte, een volk rijk van geest, dat op alle terrein als in wonderen getooverd had, en nu zal die geest van Egypte van rijk arm, van sterk zwak, van geestig stoutp worden, en dit nu drukt de Heere uit, door hier te zeggen: »De geest der Egyptenaren zal *uitgeledigd* worden."

Vanzelf wijst deze beeldspraak op een eerst vollen beker, die nu óf uitgedronken óf omgeworpen wordt, en dien de schenker niet weder vult, en dan is die eerst volle, schuimende beker *uitgeledigd*.

Dit beeld nu past de Heere op Egypte toe. Uit alles blijkt, wat rijke, volle beker van geestelijke kracht van oudsher aan Egypte was toebedeeld. De „wijsheid der Egyptenaren" was spreekwoordelijk, en zelfs Mozes had er zijn geest mee verrijkt. Nog bewondert ge die zeldzame geesteskracht, die in 't oude Egypte geheerscht heeft, zoo ge in het museum van oudheden de sarcophagen, en daaromheen al de weelde van het Egyptische volksleven voor u ziet. En wie Egypte bereizen mocht, en de overblijfselen van Egypte's bouwkunst en beeldhouwkunst mocht bewonderen, staat nóg verbaasd over de hooge gaven des geestes, die God aan dit oude volk gegeven had. En wat daarbij vooral de aandacht trekt, Egypte was op zijn manier ook vroom. Van zelf kende het den eenig waren God niet. Op al zijn religie stond het heidensch cachet. Maar dit speurt men dan toch aan alles, dat het volk in Egypte volstrekt niet in het zinlijke en stoffelijke opging, maar een zeer breede plaats zelfs in zijn bewustzijn aan het sterven, aan het leven na den dood, en aan de eeuwige toekomst placht in te ruimen.

Met Babylon was Egypte in die oude tijden het rijkst van God begiftigde volk. Stoffelijk was Egypte zoo rijk gezegend in de wondere vruchtbaarheid van den Nijl, maar veel, veel rijker nog was het geestelijk begiftigd en verrijkt in zijn kunstzin, in zijn vindingrijkheid, in zijn hooge vlucht voor alle practijk van het leven. En wat God de Heere hier nu aan Egypteland dreigt, is niets minder, dan dat deze zoo rijke geest in het volk zal afnemen, minder zal worden en ten slotte zal te niet gaan. Dat heel het volk geestelijk zal verarmen. En dat het verarmde volk ten slotte niets over zal houden, dan den ledigen beker, nadat de kostelijke drank, waarmee God dien eens gevuld had er uit zou weggedruppeld zijn, om niets dan den *uitgeledigden* beker te doen overblijven.

Tenleede nu is dit, in den loop der historie, op alle volken toepasselijk. Ook op het onze. Wie in de historie ook van ons land zich verdiept, vindt in de dagen der Reformatie, in de 16e en 17e eeuw, ook hier te lande in het volk een wonder rijken geest. Op alle gebied schitterden toen onze daadkracht, onze geleerdheid, onze kunst, onze volhardlng en onze levensmoed. We waren het rijkst gezegend land van heel Europa geworden. Van allen kant kwam men herwaarts om oud-Holland te bewonderen. En overal heen zwermden onze mannen van talent uit, om andere volken met hun talent en gaven te benedijen.

Kon oudtijds van „de wijsheid der Egyptenaren" de roep heel de wereld doorgaan, geheel 't zelfde gold in de 16e en 17e eeuw ook van ons Nederland. Het was een drinkbeker van het geurigst en edelst druivensap, die van God aan ons volk was toebedeeld, en die beker werd ten boorde toe vol voor ons ingeschonken.

Doch vergelijk nu met die glorie van oud-Holland, toen het Calvinisme hier den toon aangaf, de schrielheid en schraalheid van 't geestesleven bij datzelfde volk in de dagen toen men Bilderdijk het land uitdroef, en ge speurt 't immers aan alles, hoe de eens zoo rijke en volle beker omgeworpen was en leeg liep, zoodat, toen de vorige eeuw intrad, niet anders dan van een uitgeledigden beker ook in ons nationale leven kon gesproken worden. Sinds kwam er weer een zwak opleven, maar voor nu een eeuw stond 't met heel den geest van ons volk zoo diep treurig. Geen wortel er onder die meer uitschoot. Geen zon meer, die over ons opging om over onze erve te schitteren. Klein gedoe op alle manier. Geen vonk van heroisme die meer opgloorde. Een armelijke staat waarin schier alles wat hier eens groot was geweest, u ergerde door zijn inkrimping en verval.

Dit nu *kan* de natuurlijke afloop der wateren zijn, maar er kan ook *schuld* in spreken.

Ook persoonlijk voelt een ieder, hoe er in zijn leven een tijd was, dat voor zijn besef en in zijn denken de volle kracht van talent opleefde, tot daarna de aanwas ophield, en ten slotte, met den grijzen ouderdom, zijn kracht afnam, en ten leste al meer inzonk. Soms zóó zelfs, dat heel zijn geest *uitgeledigd* scheen. Er zijn oude mannen en oude vrouwen, van wie eerst de fijne puntjes, gelijk men het noemt, worden afgestompt, en uit wie in 't eind, ook al wordt hun leven nog gerekt, toch de geest verwelkt en verdord is, zoodat er geen vrucht meer aan de takken komt.

De natuurlijke *ontledlging* van veler geest.

Doch lang niet zoo zeldzn ziet men het verval reeds vroeger intreden door eigen schuld. En dit op tweeerlei wanier. Ten deele in de familie, en ten deele in eigen persoon. Er is dan, wat men noemt, eerst te sterk geleefd. Er is op toegezondigd. En al scheen het jonge leven hiertegen aanvankelijk bestand te zijn, het einde bracht toch de boete vergelding. En zoo ziet ge er zoovelen om u heen dolen, die zichzelf bedierven en zich uitgeledigd hebben vóór hun tijd.

Het bangst is nu maar, dat ge dit niet enkel waarneemt waar *persoonlijke* schuld was, maar ook in de samenleving door anderer invloed. Of ziet ge niet nog, hoe uw God de zonde des vaderen aan de kinderen bezoekt, tot in het derde en vierde geslacht dergenen die Hem haten.

Hoe zijn er niet tal van familiën, waarvan de voorvaten kloeke en groote mannen waren. Een stut voor heel 't volk en een steun voor 't land. En dat ge nu toch hun naneven en nazaten door het leven heen ziet dwarrelen als schier meer tobbers dan als helden in kloekheid? Lichamelijk verzwakt, geestelijk verdoofd, op sociaal en intellectueel terrein verstoompt. Hun voorvaderen, konden ze uit hun graven opstaan, zouden zich ergeren aan zoo *uitgeledigde* nakomelingschap.

Ook zelfs in de gesinnen van later opkomst kunt ge dat waarnemen. Vaders droef gedrag, moeders zorgeloos heenhuppelen door het leven, het aanstekend slechte voorbeeld van een ouderen broeder, het kan in een anders nog niet geheel verzonken gezin, ook aan jongere kinderen zoo jammerlijk de volle levenskracht breken, dat ook zij, eer ze straks de wereld inagaan, reeds zoo uitgeledigd zijn, dat er niets meer van terecht komt.

Alles natuurlijk gevolg van 't in zonde verzinken, 'tzij bij ons zelf, of bij ons voorgeslacht of bij onze omgeving. En nu is 't wondere dat, waar reeds op alle manier de uitgeledigde beker het zinnebeeld van zulk een familieleven was, toch in een nieuwopkomend geslacht soms weer de drinkbeker opbruisen en geuren mag.

Waar ziet men dit?

Immers schier uitsluitend, waar een wondere bekeering van een der familieden door God genadiglijk geheiligd werd. Ja, soms was het de bekeering van een dienstbode, die den ommekeer van heel 't gezin als intooverde. Wie rijk in veler kennis is, kent er de voorbeelden met name van.

De dreigende ontzetting van den *uitgeledigden* levensbeker kent daarom slechts één vrederoep, die weer tot rijke vulling van den beker leiden kan, en die vrederoep is: Bekeer u!

Alleen daaraan dankte ook ons volk, en daaraan alleen, zijn gedeeltelijk weer opleven.

Voor Hem die 't ons aldus toebedeelde, onze dank en onze aanbidding.

Dr. A. K.

Amsterdam, 19 November 1915.

Van een machtig geestelijk reveil, een weer opleven van het Christendom onder de volkeren, zooals dit in het begin der vorige eeuw schier bij alle natien in Europa als vrucht van de Napoleontische oorlogen te bespeuren viel, is thans al zeer weinig te bemerken. Veeleer schijnt het, alsof in stee van een rijkere openbaring van den Geest uit den Hooge, die de volkeren weer tot God terug leidt, deze oorlog ons het beeld te aanschouwen geeft van een schrikkelijke inwerking van Satanische machten op het menschelijk geslacht, waardoor de volkeren al verder van God en Zijn Woord worden afgedreven. Niet, dat in dezen wereldkrijg daarom geen nobeler factoren werken zouden; wie alleen met zwarte kleuren het beeld van dezen oorlog schilderen wil, doet den oorlogvoerenden volken onrecht aan, en overdrijft. Maar hoeveel bewondering men ook hebben moge voor de hoog oplaaiende liefde tot het vaderland, die tot zulke offers aan geld en bloed deze natiën aandrijft, en al voegt het Nederland allerminst uit de hoogte den staf te breken over deze volkeren, die met het hartebloed van hun zonen voor hun bestaan kampen, — toch is de klacht niet onrechtvaardig, die dezer dagen door een eminent staatsman is geuit, dat het vaderland bij deze volkeren al meer tot een idool, een afgod is geworden, waarvoor men in bewondering en aanbidding de knie buigt, op welks altaar men alles ten offer brengt, en welks belang men feitelijk boven recht en zedelijkheid, ja boven God en Zijn Woord stelt.

En niet minder droef dan deze geestelijke achteruitgang der natien zelve, is de onherstelbare schade, die door dezen oorlog aan de positie van de Christelijke Kerk in heel de wereld is toegebracht. Welk een indruk het schouwspel van dit elkaar uitmoordende Christelijke Europa op de heidenvolken maken moet, behoeft wel niet gezegd. Hoe fataal voorts deze oorlog met name ook op de Zending onder deze heidenvolken gewerkt heeft, weet ieder. Geheele missien van Christelijke natiën uitgaande zijn verwoest, de zendelingen zijn verdreven, aan hun gezegenden arbeid onder de heidensche volkeren is een einde gemaakt en de schandelijke wijze, waarop men deze zendelingen behandeld heeft, heeft aan het prestige der Zending onzegbaar veel kwaad gedaan. Niet minder valt het te betreuren, dat men zich niet ontzien heeft gansche scharen van heidensche soldaten uit de kolonien in Afrika en Indie naar Europa over te brengen, teneinde Christenvolken te bevechten. Tot wat beestachtige gruwelen juist dat meevechten dezer heidensche soldaten geleid heeft, bleek nog pas uit een officieel rapport. Maar ook met het oog op den eerbied, dien deze volkeren dusver voor de superioriteit van de Christennatiën voelden en waarop voor een goed deel het gezag dezer naties berustte, is dit meevechten van heidensche hulptroepen in een Europeeschen oorlog wel een der bedenkelijkste daden, die men doen kon. In Indie dreigt dan ook reeds de vlam van den opstand uit te slaan, en het behoeft wel niet gezegd te worden, wat het voor heel de positie van het Christendom in Azië beteekenen zou, wanneer Engeland zich in Indië moest terugtrekken. Al even bedenkelijk is het bondgenootschap, dat deels vóór, deels onder dezen oorlog door Christennatiën met heidensche of mahomedaansche volkeren gesloten is. De Islam leeft weer op, nu Turkije in staat bleek de aanvallen van Engeland en Rusland te weerstaan. De heilige oorlog is uitgeroepen en al wat bij Mahomed zweert droomt reeds van een toekomst, waarin de Christenvolkeren weer zullen verdreven worden uit elk land, dat eens bij den Islam zwoer. Egypte, heel de Noordkust van Afrika, Tripolis, Tunis en Marokko wachten op de gelegenheid, om het gehate juk der vreemdelingen af te schudden, en daarmede tegelijk den invloed van het Christendom voor goed te breken. En is het dan niet droef, dat het Christelijk Duitschland Turkije daarbij de hand reikt allereerst, om met den Islam in bond England's macht te fnuiken. En Engeland zelf speelt in het verre Oosten al een even gewaagd spel, door zijn bondgenootschap met Japan, dat, zooals nog pas het kroningsfeest van zijn keizer beweest, in hart en nieren heidensch is. Dat door dit bondgenootschap Japan zijn handen vrij kreeg om zich meester te maken van de koloniën van Duitschland, en daarmede deze kolonien uit de handen van een Christelijke natie in die van een heidensch rijk overgingen, was reeds een slag in het aangezicht van het Christendom. Toch is dat nog het ergste niet. Maar de leeuw, die eenmaal bloed van een mensch heeft gedronken, dorst altoos naar meer. Ook Japan droomt van een wereldheerschappij; het wil niet alleen in China een overheerschende rol spelen, maar het tracht onder de leuze: Azië voor de Aziaten! alle volkeren van Azie allengs in verzet te brengen tegen de overheersching der Europeesche volkeren. Ook op den achtergrond nu van deze worsteling speelt de religie een hoofdrol. Het is het Boedhisme en Confucianisme, beide wereldgodsdiensten, evenals de Islam in Turkije, die het Christendom uit Azië willen verdringen. En Engeland, in plaats van als kampvechter voor het Christendom tegen Japan op te treden, houdt Japan de hand boven het hoofd, sterkt door zijn bondgenootschap Japan's toch reeds zoo machtige positie en zal de hulp, die het thans van Japan ontvangt, eens met woekerrente moeten terugbetalen.

De kinderen des Verbonds.

XV.

Hoe volkomen terecht de Geretormeerde Kerk, al onderscheidt ze bij het Sacrament tusschen het uitwendige teeken en de geestelijke genade, toch tegelijk het nauwe en innige verband tusschen beide heeft gehandhaafd, blijkt wel uit de wijze, waarop de Heilige Schrift doorgaans over de Sacramenten en hunne werking spreekt. Wat het Avondmaal betreft, behoeft dit hier niet in den breede te worden aangetoond, omdat over dit Sacrament thans het geding niet gaat; maar wel moet dit geschieden ten opzichte van den doop, omdat daardoor de rijke beteekenis van den doop te beter in het licht kan worden gesteld.

Den doop van Johannes laten we rusten, maar wel gaat het hier over den Christelijken doop. Zoodra nu is niet op den Pinksterdag de Heilige Geest uitgestort, of, wanneer de schare getroffen door Petrus' woord vraagt: wat zullen wij doen, mannen-broeders, antwoordt Petrus hun: bekeert u en een iegelijk van u worde gedoopt tot vergeving der zonden en gij zult de gave des Heiligen Geestes ontvangen (Hand. 2:38). Het nauw verband, dat de Apostel hier legt tusschen den *doop* en *de vergeving der zonden*, springt in het oog, want indien ze, na zich bekeerd te hebben, den doop ontvangen moeten tot vergeving hunner zonden, dan kan dit niet anders beteekenen, gelijk onze Statenvertalers terecht opmerken, dan dat »door den doop *hun de verzekering zal geschonken worden, dat hunne zonden om Christus wil hun vergeven zijn*«. Evenzoo zegt Ananias tot Paulus, wanneer deze na zijn bekeering te Damascus toeft: »sta op en laat u doopen en *uwe zonden afwaschen*, aanroepende den naam des Heeren" (Hand. 22 : 16). Ook hier wordt de doop wel van de afwassching der zonden onderscheiden, want beide worden naast elkander genoemd, maar tegelijk worden zij met elkander in het nauwste verband gebracht, want het doopen en afwasschen der zonden zou tegelijk plaats vinden. Een uitdrukking, die natuurlijk ongerijmd zou wezen, wanneer de doop alleen de afwassching der zonden afbeeldde, want aan zulk een afbeelding zou Paulus niets hebben gehad, maar die alleen dan te begrijpen is, wanneer Ananias daarmede zeggen wil, gelijk onze Kantteekenaren deze uitdrukking dan ook verklaren: »laat u doopen, Paulus, opdat de doop u tot een teeken en zegel moge zijn, dat uwe zonden u door het bloed en den geest van Christus afgewasschen zijn".

Wat in deze beide gevallen met het oog op bepaalde geloovigen gezegd wordt, breidt de Apostel Paulus daarna tot heel de gemeente uit, wanneer hij in Ef. 5 : 26 zegt, dat »Christus de gemeente heeft liefgehad en zichzelven aan haar heeft overgegeven, opdat hij haar heiligen zou, *haar gereinigd hebbende met het bad des waters*, door het Woord". Tweeërlei wordt hier van de gemeente gezegd; vooreerst dat Christus haar als geheel gereinigd heeft door het bad des waters, wat op den doop slaat; en ten tweede dat hij, na haar aldus gereinigd te hebben, haar ook verder heiligen zal door het Woord. Ook hier wordt de reiniging der gemeente van haar zondeschuld dus wederom in het nauwste verband gebracht met het waterbad van den doop, omdat de doop, gelijk onze Kantteekenaren opmerken, voor de gemeente »het teeken en zegel is van de afwassching harer zonden in Christus' bloed." En ongetwijfeld is ditzelfde ook de bedoeling van den Apostel, wanneer hij in I Cor. 6 : 11 tot de gemeente van Corinthe in haar geheel zegt, na eerst verhaald te hebben aan wat schrikkelijke zonden sommigen uit haar midden zich vroeger, toen zij nog heidenen waren, hadden schuldig gemaakt: »maar *gij zijt afgewasschen*, maar gij zijt geheiligd, maar gij zijt gerechtvaardigd, in den naam van den Heere Jezus en door den Geest onzes Gods." Want al wordt hier van den doop zelf niet uitdrukkelijk gesproken, toch zijn schier alle uitleggers het er over eens, en ook onze Kantteekenaren verklaren het aldus, dat de Apostel met dit: *afgewasschen*, op den doop doelt, omdat de doop het teeken en zegel is van de afwassching door Christus' bloed.

En evenzeer als de Heilige Schrift den doop dus teikens in het nauwste verband brengt met de afwassching onzer zonden door Christus' bloed, brengt ze den doop ook in verband met de *wedergeboorte door den Heiligen Geest*. Of het woord van Christus tot Nicodemus: »Voorwaar, voorwaar zeg ik u: »zoo iemand niet *geboren wordt uit water en Geest*, hij kan in het Koninkrijk Gods niet ingaan« op den doop slaat, is twijfelachtig en daarom zullen we op deze plaats ons niet beroepen. Wel zegt Calvijn, dat de opvatting van Chrysosthomus en de meeste uitleggers, dat met het water hier de doop bedoeld wordt, op zich zelf een goeden zin oplevert, »in zooverre God de Heere metterdaad door het zichtbare teeken ons betuigt en verzegelt de nieuwigheid des levens, welke Hij door den Heiligen Geest in ons werkt«, maar hij acht het toch minder waarschijnlijk, dat Christus in dit gesprek met Nicodemus op den doop zou gedoeld hebben. Anders daarentegen staat het met Titus 3 : 5, waar de Apostel Paulus zegt, dat »God ons heeft zalig gemaakt naar zijne barmhartigheid door het *bad der wedergeboorte* en vernieuwing des Heiligen Geestes«, want Calvijn teekent hierbij terecht aan, dat de Apostel Paulus zonder eenigen twijfel hier het oog heeft gehad op den Doop, en onze Catechismus verklaart ditzelfde uitdrukkelijk in Zondag XXVI. Ook de nieuwere uitleggers zijn het in dit opzicht met Calvijn en onzen Catechismus eens, en de opvatting, dat het »waterbad« hier slechts een zinnebeeldige uitdrukking zou wezen, vindt dan ook nauwelijks aanhangers meer. Dat de Apostel den doop nu het »bad der wedergeboorte« noemt, kan natuurlijk niet beteekenen, dat het uiterlijke waterbad de wedergeboorte zelf bewerken zou, want de Apostel laat er terstond op volgen, dat deze wedergeboorte of vernieuwing te danken is aan den Heiligen Geest. Maar wel wordt de doop met de wedergeboorte hier saamgevoegd, gelijk Calvijn terecht opmerkt, »omdat de Apostel ons toonen wil, welke genade van den Heiligen Geest wij verkregen hebben, toen we gedoopt werden, d. w. z, de wedergeboorte en vernieuwing des levens« Ook onze Kantteekenaren verstaan het in dien zin, dat de doop hier genomen wordt »als teeken en zegel van de *wedergeboorte* en vernieuwing des Heiligen Geestes, die als een waterbad is, waardoor we van de vuiligheden onzer zonden worden gewasschen en gereinigd".

Maar zelfs indien men in strijd met Calvijn en onzen Catechismus dit woord van Paulus niet op den doop zou willen laten slaan, dan is men daarmede nog geen stap verder, want de Apostel Paulus spreekt in Rom. 6 : 3, 4 in volkomen denzelfden zin over den doop, en hier althans kan geen twijfel bestaan, omdat de doop nu uitdrukkelijk genoemd wordt. »Weet gij dan niet, zegt de Apostel, dat zoo velen als wij in Christus Jezus *gedoopt* zijn, *wij in zijnen dood gedoopt zijn?* Wij zijn dan met hem begraven *door den doop* in den dood, opdat gelijkerwijs Christus uit de dooden opgewekt is tot de heerlijkheid des Vaders, alzoo ook wij in de nieuwigheid des levens wandelen zouden." De afsterving nu van den ouden mensch, die met Christus gedood en begraven wordt, en de wederopstanding van den nieuwen mensch, die door Christus opgewekt wordt, is niet anders dan dezelfde wedergeboorte en vernieuwing des levens, waarvan Paulus in Titus 3 : 5 spreekt. En de Apostel, zinspelende op het destijds bestaande gebruik om iemand bij den doop eerst geheel onder te dompelen in het water, zoodat hij daardoor als 't ware geheel bedolven en begraven werd, om hem daarna uit dit watergraf weer te laten opstaan, verklaart nu, dat zoovelen als er gedoopt zijn, zij door dien doop met Christus zijn begraven in zijn dood en ook met hem worden opgewekt tot een nieuw leven. Volkomen juist geven onze Kantteekenaren de bedoeling van Paulus' woorden dan ook aldus weer, dat wij »in den doop verzekerd worden, dat wij gemeenschap hebben aan Christus' dood, waardoor niet alleen onze zonden voor God verzoend zijn, maar ook de Heilige Geest ons is verworven, door wiens werking aan de verdorvenheid, die in ons is, het leven of de heerschende kracht is benomen, *hetwelk is de eerste trap onzer wedergeboorte*«.

Geheel in dienzelfden zin laat de Apostel zich wederom uit in Galaten 3 : 27, wanneer hij zegt: »want *zoo velen als gij in Christus gedoopt* zijt, hebt gij Christus aangedaan.« Dat de Apostel met dit: *zoovelen als* niet een bepaalde categorie van personen onder de gemeenteleden wil onderscheiden, maar alleen wil aantoonen, wat voor al de gemeenteleden, omdat zij *gedoopt* zijn, gelden moet, blijkt uit het vlak voorafgaande: »want gij zijt *allen* kinderen Gods door het geloof in Christus Jezus«. Als bewijs daarvoor nu, dat zij, de gemeenteleden in Galatie, metterdaad kinderen Gods zijn, beroept de Apostel er zich op, dat zij allen door den doop te ontvangen Christus hebben aangedaan, want wie Christus heeft aangedaan, is immers een kind Gods. Nu is het beeld dat de Apostel hier gebruikt, van het »Christus aandoen«, een beeld, dat ontleend is aan het aantrekken van een kleed, zeker een ander dan hetwelk Paulus in Rom. 5 gebruikt heeft van het door den doop met Christus begraven worden in zijnen dood, maar de bedoeling is hetzelfde, in zooverre, gelijk Calvijn terecht opmerkt, Paulus in beide gevallen wijst op de innige levensgemeenschap, die door den doop met Christus tot stand komt en waardoor wij wedergeboren en kinderen Gods worden. „Men zal hier tegenwerpen, zoo voegt Calvijn er aan toe, dat deze redeneering van Paulus niet opgaat, want dat lang niet allen, die gedoopt worden, Christus metterdaad hebben aangedaan. Ook zal men zeggen dat het ongerijmd is de genade van den Heiligen Geest aldus aan het uitwendige teeken te verbinden". Maar deze bedenkingen, die ook nu zoo vaak gehoord worden, weerlegt Calvijn dan aldus: »Ik antwoord daarop, dat Paulus over de Sacramenten op twee manieren spreekt. Als hij te doen heeft met de hypocrieten, die op de bloote teekenen zich verheffen, dan toont hij aan, dat het uitwendige teeken ijdel en leeg is en vaart hij heftig uit tegen hun misplaatst vertrouwen. Waarom? Hij ziet dan niet op de instelling Gods, maar op het bederf, dat de goddeloozen er in gebracht hebben. Maar wanneer hij de geloovigen aanspreekt die een wettig gebruik van deze teekenen maken, dan verbindt hij ze met de waarheid, die ze afbeelden. Waarom? Omdat God in de Sacramenten geen bedriegelijken schijn ons voor oogen stelt, maar *tegelijk werkelijk ons schenkt, wat het uitwendige teeken ons afbeeldt*. Daarvandaan komt het, dat naar de Goddelijke instelling de waarheid met het uitwendige teeken verbonden wordt«. Omdat de doop dus een teeken is van onze inlijving in Christus en God tegelijk met het teeken de waarheid of beteekende zaak aan zijn volk schenkt, daarom uit Calvijns zeggen, kan de Apostel hier getuigen, dat zoovelen als we in Christus gedoopt zijn, we Christus ook werkelijk hebben aangedaan.

En eindelijk moet in dien zin ook verstaan worden, wat de Apostel Petrus in zijn eersten zendbrief hfdst. 3 : 11 zegt, na vooraf er op gewezen te hebben hoe Noach en de zijnen in de ark behouden werden door het water, dat de ark droeg: »waarvan het tegenbeeld, de doop, ons nu ook behoudt«. Zeker voegt de Apostel, om elke gedachte weg te nemen, alsof het uiterlijke waterbad ons behouden kan, er terstond aan toe: »niet die een aflegging van de vuiligheid des lichaams, maar die een vraag is van een goed geweten, tot God door de opstanding van Christus«; maar al moet dit tot wering van alle misverstand er bijgevoegd, toch neemt dit niet weg, dat ook de Apostel Petrus hier uitdrukkelijk zegt, dat de doop ons *behoudt*. Terecht komt Calvijn dan ook op tegen de fanatieke menschen als Schwenckfeld en anderen, die met beroep op dit woord van Petrus, zooals hij 't uitdrukt, alle kracht en beteekenis aan het sacrament zouden willen ontnemen. »Wat de Apostel bedoelt, zegt hij, is niet om de instelling van Christus ijdel en krachteloos te maken, maar alleen om te leeren, dat de hypocrieten, die zooveel in hen is, den doop bederven, van de hope der zaligheid buitengesloten zijn. Wat daarentegen de instelling van den doop door Christus betreft, zoo omvat deze twee dingen: vooreerst het teeken, d. i. het water, en ten tweede de beteekende zaak, d. i. de afwassching der zonden door Christus bloed. Deze beide, die God verbonden heeft, mogen wij niet scheiden of uiteenrukken. Daarom hebben we den doop te erkennen als een geestelijk bad, als een getuigenis van de vergeving onzer zonden en een onderpand van de vernieuwing onzes levens, zoo echter, dat we de eere van onze behoudenis toch nooit aan het uiterlijke teeken, maar alleen aan Christus en den Heiligen Geest toeschrijven".

De kerkelijke goederen in Friesland.

Het is zeker een groote verdienste van Prof. Rengers Hora Siccama, dat hij onder zijn leerlingen een school van juristen weet te vormen, die zich wijden aan het wetenschappelijk onderzoek van de rechtspositie der kerkelijke goederen in de verschillende provinciën van ons vaderland. Bij de kerkelijke procedures, die over de kerkelijke goederen gevoerd zijn geworden in den loop der vorige eeuw, bleek wel, hoe weinig zelfs de rechters op de hoogte waren van de rechtshistorie dezer kerkelijke goederen, en hoe men veel meer afging op allerlei vooropgestelde juridische theorieën, dan dat men naar de historische feiten onderzoek deed. Tot een afdoend historisch resultaat kan men alleen komen, wanneer men voor elke provincie, omdat de toestand overal verschillend was, uit de bronnen naging, hoe de rechtspositie dezer kerkelijke goederen onder het Kanonieke, het Gereformeerde en het zoogenaamde neutrale recht geweest was. Prof. Rengers Hora Siccama gaf zelf den stoot tot dit onderzoek door tot stof zijner dissertatie te kiezen de kerkelijke en geestelijke goederen te Utrecht. Dr. B. M. de Jonge van Ellemeet deed dit door de geestelijke goederen in Zeeland te behandelen, Dr. J. F. van Beeck Calkoen behandelde in zijn proefschrift de geestelijke en kerkelijke goederen in Holland; en thans heeft Dr. L. J. van Apeldoorn hetzelfde gedaan voor de kerkelijke goederen in Friesland, in een zoo lijvig proefschrift, dat het in twee deelen, elk 400 bladzijden groot, verschijnen moest, terwijl er later nog een derde deel aan zal worden toegevoegd. Wie deze tweedeelige dissertatie — naar we meenen een unicum op 't gebied der proefschriften — doorworstelt, zal zeker bewondering hebben voor de groote nauwkeurigheid, waarmede ze bewerkt is; voor de talrijke nieuwe gegevens, die zij aan 't licht bracht, en die niet alleen voor de rechtswetenschap, maar ook voor de kerkhistorie van Friesland van groot belang zijn, en voor de heldere wijze waarop hij zeer moeilijke en ingewikkelde rechtsquaesties behandelt. Welk standpunt de schrijver zelf ten opzichte van de rechtspositie der Ned. Herv. Kerk inneemt, blijkt uit de volgende stellingen achter zijn dissertatie:

I. Het Kon. Besluit van 7 Jan. 1816 No. 1, invoerende het Algemeen Reglement voor het Bestuur der Hervormde Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden, was ongrondwettig.

II. Het Algemeen Reglement voor de Hervormde Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden, zooals dat den 23sten Maart 1852 door den Koning goedgekeurd werd, is voor de gemeenten niet verbindend.

III. De Algemeene Synode der Nederl. Hervormde Kerk is niet bevoegd tot rege-